

VASÁRNAPI MAGAZIN

Andrássy
Lajos

SEHOL MAGAD

Rád süt a Nap, majd kúsznak csillagok

lomhán fölötted: nézed s hallgatod.

körülötted az élet mint lohol

most is — s te itt sem, ott sem vagy: sehol.

Alkony ködözte nappal is szemed...

s most bőröd alatt félelem remeg

a virradattól: álmod, tán szabad,

de nem lehetsz már sehol sem magad!

Körül fon, mint a dzsungel e zene,

e diszharmónia, együtt libegsz vele...

Bújhatsz: az élet magával ragad

— múltad van már, így nem lehetsz magad!

Somos
Miklós

JOHANNA

Matkó
István

ÉLETÜNK FÜGG TŐLE!

A balesetek után rövid tömondatok számolnak be arról, hogy a kerékpáros, a gépkocsivezető, a gyalogos, a kisgyerek, az öregember, az asszony, a gimnazista lány ott halt meg az aszfalton... Rendőrtiszt ismerősöm — aki a közlekedés szervezésének és a balesetmegelőzésnek szinte megszállottja — csak legyint. „Hiába ír akármit, bármilyen megdöbbentő statisztikát — az emberek elolvassák és kész. Megindultság nélkül. Ameddig Magyarországon minden családban nem történik tragédia — az embereket nem nagyon izgatja ez a téma. A mások bajából nem hajlandók okulni!”

Valóban: elég végigmenni, illetve átmenni valamelyik forgalmasabb utcán, hogy erről mindenki meggyőződjék. Autók cikáznak ész nélkül a gyalogátkelő helyen és gyalogosok — vagy talán elszánt öngyilkosok? — mit sem törődve ballagnak, ugranak, szaladnak át pirosban, az autótól erő forgalomban. Maradva ennél az egyetlen példánál: hazánkban az elmúlt esztendőben 825 gyalogost ütöttek el a kijelölt átkelőhelyen. Az ENSZ statisztikája szerint: „Az utóbbi öt esztendőben Jugoszláviában, illetve Magyarországon nőtt legjobban a balesetek száma Európában.”

Polytathatom a sort: szűkebb hazánkkal; Csongrád megyében az idén szeptember közepéig már több mint negyven ember halt meg — azaz annyi, mint tavaly egész esztendőben; nem ritka az a szombat, vasárnap, amikor 14 — 17 baleset történik, köztük sok súlyos. Annyi mint 5 — 6 évvel ezelőtt egy hónap alatt!

Es nincs igaza annak, aki a járművek számának szaporodásában látja a legelső okot. Igaz, az utóbbi esztendőben lett hazánkban a luxuscikkből autók, a motorkerékpárból mindennapi közlekedési eszköz. Am ugyanakkor alaposan emelték a vezetői vizsgák követelményeit is. Tény, hogy a gyakorlottabb „állami sofőrök” mellett egyre több „mások” ül a volán mögé — de ez más országban is így van. Angliában, ahol jóval több járművet használnak, s arányaiban is jobban növekszik az autósok, motorosok száma, 1965-től 1970-ig 3 százalékkal kevesebb baleset történt, mint annak előtte! A helyzet nem sokkal különbözik az NDK-ban, vagy Csehszlovákiában sem.

Az egymással vitatkozó szakemberek is egyetértenek abban, hogy nálunk gyenge a közlekedési morál. Még inkább: aligha van. Természetesen a következmények nem kevésbé súlyosak — fegyelmetlenek a gyalogosok és a járművezetők; a gépjárművezető szakmának nincs kellő megbecsülése. A legtöbb rendelkezés intézmény nem a közlekedés körülményeinek objektív mérlegeléséből indul ki, s ezért

a „legegyszerűbb” módon, tiltó szabályokkal intézik el a konfliktusokat.

És itt állunk meg egy pillanatra. Ismét rendőrtiszt ismerőstemet szeretném idézni: „Talán nem a legtermészetesebb, hogy tizenvalahány szolgálatban eltöltött óra után a sofőr minden további nélkül a kormányhoz kúszik — mert menni kell? Ki törődik az ő pihenésével, fáradtságával, koncentráció képességével? Ha nem vállalja (ilyen alig fordul elő!) — ő az akadékoskodó, a rossz fiú! Az AKÖV és a sűrűipari vállalat sofőrjei például 6 — 8-szor annyi balesetet idéznek elő, mint a magánosok, illetve más gépkocsivezetők. Miért? Mert 14 — 16 óras vezetés közben még kirakodnak, berazkodnak is. Miért engedik őket? Miért természetes ez manapság? Mert a gépkocsivezetésnek alig van becsülete nálunk!”

Erdemes folytatni: ha valamelyik üzembem valakinek elviszi fél ujját a gép, vagy még súlyosabb balesetet szenved — vizsgálja a szakszervezet, a rendőrség, ügyészség, a vállalati belső szervezet, megnézi az SZTK. Különösen súlyos vagy halálos balesetnél még az üzemet is leállíthatja a munkavédelmi felügyelőség! A megelőzést rendkívül szigorú előírások segítik — és ezt csak helyeselni lehet.

De nézzük meg, mi történik egy tragikus közlekedési balesetnél? Kimegy a rendőrség — a balesetvizsgáló őrmester, főhadnagy, százados és megírja egy jelentést. A felelősségtől függően aztán a bíróság ítélik meg vagy nem. Am tény: a dolog — amely sajnos olyan hétköznapi — különösebb vizsgálatot, elemzést, további megelőző intézkedést nem von maga után. Még annyit sem, hogy a halálos gödröt az út közepén az útjavító vállalat betemesse! Mert csak a szabályokat kell idézni: „Nem az útviszonyoknak megfelelően vezette...” Jellemző az általános megítélés, hogy a gödrök, úthibák már sok ember életét elvették — ám egyetlen igazgatót vagy útfelügyelőt sem büntettek meg valódi felelősségük szerint. A sort lehetne folytatni az utak korszerűtlenségével, a gyenge színvonalú szervizmunkával, az autólöpások elleni tehetetlenségünkkel stb.

„Mert nálunk mindenki úgy közlekedik, ahogy tud és ahogy neki tetszik.” A vizsgák és a szabályok szigorúak ugyan; a büntetések esetleg súlyosbodnak — de mindez nagyon kevés és egyoldalú eszköz a védekezéshez. Szilárd közlekedési morált kell teremteni — amibe beletartozik a gépkocsivezetők megbecsülése éppúgy, mint a széles és síma országút — mert különben mind több áldozatot szednek a balesetek. A közlekedést végre komolyan kell vennünk, hiszen az életünk függ tőle.

A a Tiszát. Igaz, olyan barátjának tekinti az ember vizről nézve jobbra barátság ez, amely egyik napról a másikra megromolhat. Ha gáz, ágakat, tuskót visz lefelé, amit kerülgetni kell, nehogy elkapja a csónakmotor, akkor már „rongy, szemét a víz”. Ha zavaros, ha árad, ha hirtelen apadni kezd, s az istennek sem akar enni a hal, akkor is megvan rá a szó: döglök a víz. Olyankor csak nézi az ember a partokat. Aki sűrűn jár lefelé, álmából ébredve is megmondja, hogy hány enyhe kanyar tarkítja a víz útját a határig; a jobb és bal oldali parton, hol nézi magát fűzfa vagy kanadai nyárfasor a víztükrében; hol van erősebb sodrás és hol van limány, kisvíznél pedig szinte csak gázol.

Aki a város mellvédje mögül néz a Tiszára, az csak a víz elfutását látja, a vízből élő embert már nem, vagy csak alig. Az pedig lejjebb, a Boszorkánysziget alól kiszűrve szűri, karózza, rázza a Tiszát, hálókából és horgokból buktatókat eszel ki a hálnak. Neki, a halásznak ez a mindennapi kenyere kora tavasztól késő őszig. Halász, halászok. A szó nem kopik olyan gyorsan, mint az ember, aki végül is eltűnik, átadja magát az enyészetnek.

A sziget alatt kerestem a szememmel a púpos Feri bácsit. A kunyhóját elvitte a nagy víz, a hajlott hátú, semmi kis embert pedig hóna alá kapta a halál. Élt vagy 60 — 65 évet, pedig annak idején, sutyó — legény korában annyira „mellbajos” volt, hogy lemondtak róla az orvosok. Valaki azt tanácsolta az anyjának, hogy vigye ki a Boszorkányszigetre, a Tisza-partra és etesse, itassa, visse gondját, amíg lábára kap. Az öregasszony targoncán tolta ki a fiát a víz szélére. Verték neki sárból egy kunyhót, amibe bevacoltak. Esőtől, szél-től védte, óvta. Tavasztól őszig úgy megerősödött a gyerek, hogy az ételt is maga kotyvasztotta már bográcsban a kunyhó előtt. Igaz, esténként oda jártak hozzá és a tűz mellé telepedtek a halászok, akik mindentéle történetet meséltek, miközben megszerették a kis púposat a vizet. Később összeütöttek neki egy lakókat, kötöttek neki hálót, horgot, s a Feri gyerekből Ferus, majd Feri bácsi lett. De mégis csak az maradt, a púpos halász, akit ilyen minőségében ért a megítéltetés, hogy halász lehet az égi vizeken is.

Az ő portájától lentebb pöfögött el hosszú éveken át az öreg Csányi Pali bácsi vénséges motoros ladikja. Csontos keze a kormánylapáton, tekintete a vízzen. Azt hinné az ember, hogy ezzel a merev nézéssel lelát a Tisza fenekére, meglesni a halak búvóhelyét. Sovány, hajlott alakjáról látszik, hogy valamikor szép szál ember lehetett. En már csak öregnek ismertem meg és szófukarnak, nem barátkozónak. Gyanakvással is nézte a szerszám-mai közlekedő horgászokat, akikről úgysem kellett tartania, hogy kifogják előle az ő halait. Hanem a szerszám közelsége húzódná, az más. Már messziről észrevette volna, ha valamelyik varsarakó nem úgy áll, ahogy azt ő lesúrta. Mert rendje, sora van ám annak. Ha laza a háló, beárnyékolja a vizet, mint amikor szemét, levélüledék rakódik rá. Akkor aztán nincs az a bolond hal, amelyik besétálna a verembe. Hanem az öreg Csá-

Lódi
Ferenc

LEFELE A TISZÁN

nyí nem lesi már a vizet. A csontjaival bajlódik. A reuma kiparancsolta őt a vénséges ladikból, a portáját pedig, a bűdösároktól az új befolyóig átvette Török Gyurka a fiaival.

Ő aztán igen alaposan megváltatja a vizet. Két nagyobb fia a Maros alsó felét fogja le, ő pedig a kisebb gyerekekkel a Boszorkánysziget hosszában a teljes Tiszát. Világosban nem tudtam még olyan korán menni, hogy ne találtam volna őket a vízen. Szorgalmukkal tavaly fel is iratkoztak a nagyharcsások közé: az ő haluk meghaladta a 80 kilót, s Törökék híre bejárta akkor a magyar sajtót.

Még lejjebb egy tanyában jól megfér egymással a két Pinter testvér, a Gyurka meg az Anti. Az ő partjukon jár a ladikjához a nyugdíjas Villi bácsi, a valami-kor nagyerejű mulatós halász. Igaz, én még nem láttam, hogy fogott volna halat, pedig sűrűn matat a varsáinál. Kétkem, hogy a gyomorfájásával egyidőben elhagyná a szerencséje, mert akkor hátat fordítana a víznek. Szídj a haljást, meg a kocsmák nyitvatartását. Az egyik próbára teszi maradék erejét, a másik meg... Hát igen, minék vannak nyitva, ha neki már nem szabad innia? Hogy eddig őt ember helyett is ivott? Az más. Birta is, futotta is rá.

Talán annak a nagy életnek van most a börtje, bár napjában két teli szatyorrall baktat felfelé a parton az öreg. Úgy megszokták, megszerették őt már a halak, hogy eleve bele vaccolnak a szatyrába — gondolom én. A két Pinter testvér erre mosolyog. A ladikokat kikötötték, az összes varsát felhordták a vízről, mert a jövő héten mennek a dög-Tiszára, ősz halászatra. Az már nem olyan, mint az élővíz. Ott már sokan vannak. A nagy kerítőhálójával rátelepszene a vízre, amiben tenyészik a halat, aztán lehordják a tiszai bákára, a híd alá, hogy igazi vízben kifüzdőztessek. Így lehet a tavi halból is tiszai.

Nincs is jobb a tiszai hálnál. Sütvé, főzve is jó, hát még megfogni. Mert másképp kap a csalira a harcsa. Mohón, hogy majdnem berántja a vízbe az embert is, aztán ránehezedik a horogra, mint valami tuskó. Húztatja, cibáltatja, kéretli magát, mint a szégyenlős menyecske. Hanem a márna sehogyssem akar megvárni a fenéktől, majd hirtelen meglödul a víznek szembe-úszva, hogy kifusson a világból. Csak egyszer megpipáljon a víztükr felett, akkor már biztosan szákba kerül, ha addig kibírja a horog meg a zsinór. Legkevesebb jószág persze mégis csak a kecsge. A nagya úgy kirepül a vízből, sokszor méter magasra is, mintha a delfinekkel járt volna iskolába. Ebből a háromféle halból lehet már olyan halászlét főzni, hogyha kihűl a leve, kocsonyává válik. Persze, ha kerül bele egy-két ponty is, jobb híján kevés apróhal, az is megteszi a sűrűjét.

— De jól tudja a sorát, a receptjét! Akkor mért nem úgy

csinálja, ahogy mondja — nevet a két Pinter testvér. Tudják ők jól, hogy milyen változó a szerencse, a halászsé is, a horgászsé is. Velük el lehet diskurálni mindenről.

A viskót, amit még az apjuk, Gyurka bácsi fabrikált, lebontották ugyan, mert az időjárás megromlalta, de a helyébe újat építettek. A hely, az maradt. A tanya környéke őz az öreg mozdulatát, lépte-nyomatát. Minden szerszám rá emlékeztet, a kicsi örege, aki úgy ment el a világból, hogy sosem volt ifrigy. Reszelős hangon, csöndes szóval igazította el a maflákat, akik csak úgy belehajították horgukat a vízbe, vaktába.

— Jó ember, ha fogni is akar, akkor amoda üljön a szírtre és bentebb dobjon, mert ott jár most a hal.

Igaza volt, akkor tényleg a víz közepe felé tartottak a halak, ott tanyáztak.

— No, látja, máskor is hallgasson a jóra — mondogatta, hogy nyugtázza igazát. Előző évben még gyújtógyertyát kért kölcsön, mert az övé kiégett, s a kis benzinmasinája nem akarta vinni. Már akkor valami porokat szedett, de nem ért az semmit. Rákövetkező évben már nemigen ment el a tanya körüli vízről. Lefelé, a nagykéményig a két fia járt, onnan hordják fel most is a jó halakat. Hanem az öreg egy délután nagyon magára maradt, de talán azt is akarta, mert nem igyekezett haza a gyerekeivel, akik megjöttek és hazafelé tartottak. Anti fia előtte mondta is az öregnek:

— Apám, egyik varsakarója kibukott, majd megigazítottom.

— Hagyjad csak, fiam, majd visszaszűröm én, aztán megyek utánatok.

Mire odaavezett, meg vissza, megállt benne az élet. Annyi ereje még volt, hogy a ladikot a kiszúró karóig vigye, aztán oldalvást esett, arcával a víz felé. A keze belelógott a vízbe, mintha a tenyerébe akarná csalogatni a kis fürgé ezüstös halakat. Sokára, órák múlva találtak rá. A vízen, a vízből élt, s ott lelta halálát is. A halásztanyán a kerti kiskapu, amit még ő csinált, csikorogva nyílik.

— Kenhetnél rá egy kis olajat, Anti fiam, hogy ne nyivákoljon az a sarokvas — sürgetné az öreg, hogy a portáján rend legyen.

A tanyában az ő szelleme jár, ha már nem szállhat a vízre, amely most is úgy siet tova, mint tavaly, tavalyelőtt. A várost elhagyva végig simogatja a partokat, mint száz meg száz évekkkel ezelőtt és ahogy ezután is. Utjában egyszerű lerakja terhet, a hordalékot, máshonnan pedig elnyalja. Megy, megy a vizek törvénye szerint, előre és lefelé. Tükre folyton-folyvást változó. Most, ősszel síma, amit egy csöpp fuvalat is szederjessé borzol. Ilyenkor a csillagok is fázósan nézik magukat benne.